

Número 146
novembre -
desembre
2006

el butlletí

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES

EDITORIAL

ARTICLES

COL·LECCIONABLE

CRÒNICA D'ACTIVITATS

PROPERES ACTIVITATS

el butlletí

Edició:

AMICS DE L'ART ROMÀNIC
DEL BAGES

Baixada de la Seu, 3

08241 Manresa

Telèfon 93 875 04 55

Correu-e: arb@manresa.org

WEB: <http://www.manresa.org/arb>

Coordinació

Laura Sardans

Disseny i composició

Anna Martí

Consell Assessor

Joan Badia Josep Llobet

Francesc Gasol Mercè Matas

Francesc Junyent Jaume Rius

Ester Llobet

Correcció

Jesús Sagués

Impressió

Sarrió

Dipòsit legal

B-3551984

Tiratge

425 exemplars

EDITORIAL

Una entitat és un producte humà compost per éssers humans. Els éssers humans som els qui la fem néixer, la fem créixer, la mantenim una temporada, llarga o curta, i, en algun moment o altre, la fem desaparèixer. Donem a les entitats la solemnitat (i fins i tot la categoria) d'éssers vius i en molts casos aconseguim identificar-nos amb elles independentment de les persones que les componen o dirigeixen. Aquesta humanització de les entitats, tant si són sense ànim de lucre com si són associacions polítiques o comercials (empreses), aconseguix unions o convivències curioses de persones totalment diferents, i tot amb la intenció i fins i tot la confiança que l'entitat ens sobreviurà (en definitiva, que siguin una mena de perpetuació artificial).

Per avançar en aquesta mena de perpetuació, les entitats han de renovar les persones que les componen o les dirigeixen, acollint i incorporant gent amb noves idees, amb nous projectes, amb noves il·lusions. Amics de l'Art Romànic del Bages està en un moment especial de la seva vida: ha fet 25 anys, està en l'inici de la seva maduresa i, com qualsevol jove, necessita sentir-se viva per evitar la monotonia. La vitalitat que necessita pot adquirir-la mitjançant persones que col·laborin puntualment quan calgui organitzar activitats, sense que s'hagin de comprometre a fons formant part d'una junta. Com bé se sap, tots els ajuts són sempre benvinguts. Només cal contactar amb qualsevol integrant de la junta actual.

La junta

Des que vaig anar a residir-hi, la meua manera de ser m'empeny a aprofundir en qualsevol tema que m'arriba a les mans. El terme de Guardiola fou un dels que prengué amb força l'interès per escriure la seva història més antiga i recopilar-ne tota aquella informació possible.

Els primers passos foren recórrer el terme en tots els seus vessants. Un treball de camp que resultà molt profitós: fonts, torrentades, pujols, valls, barraques de vinya, margeres, tines, masos dempeus i enrunats, sempre amb la càmera a punt. També em fou important l'aportació d'un bon nombre de veïns que desinteressadament m'oferien fotografies d'època més o menys llunyana i que tot plegat ha permès poder disposar d'un bon arxiu gràfic del terme i de la seva gent.

Dit això, intentaré fer un breu comentari respecte al treball d'investigació arxivística. La documentació prové, en la seva major part, de l'Arxiu Històric Comarcal de Manresa, del qual calgué fer un buidat, i fer-ho a consciència. També calgué consultar el Diplomatarí de la Catalunya carolíngia (segle X), el Diplomatarí de la Catedral de Vic (segles X-XI) i altres documents.

Resulta evident que hi ha mancances de contingut, però sí que s'ha intentat encabir tots aquells documents que apareixen als Arxius, o bona part d'ells, encara que tan sols siguin resumits o esmentats a l'Apèndix. De fet, aquest darrer apartat ofereix la possibilitat de posteriors anàlisis, ja siguin comparatives,

econòmiques, socials, etc.

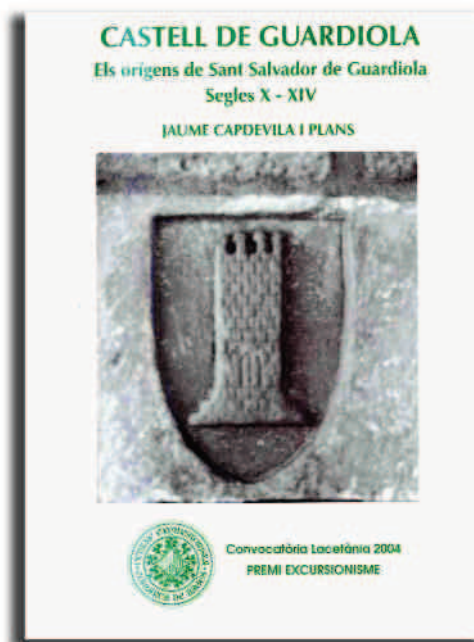
Calia aquest recull d'informació i estructurar-lo degudament a fi de donar a conèixer Guardiola de Bages als propis vilatans i a tots aquells que s'interessen per la Història local.

Si cal una impressió personal, respecte al llibre, la més important és el fet de la recerca, que sovint ha propor-

cionat sorpreses agradables i interessants, com per cas les dues capelles avui desaparegudes, o bé el poder donar el seu antic i veritable nom a unes runes que recorden masos dels segles XII-XIII.

REFLEXIONS ENTORN AL LLIBRE *CASTELL DE GUARDIOLA* ELS ORÍGENS DE *SANT SALVADOR DE GUARDIOLA*

Jaume Capdevila i Plans

Amb aquest títol voldria reflectir un fet llargament discutit entre estudiosos, intel·lectuals i artistes, el qual de manera breu es pot qualificar com la importància de classificar de manera exacta la cronologia de l'obra d'art.

Hi ha una clara tendència per part dels especialistes a situar cronològicament l'origen, confecció o naixement de l'obra d'art, tant si es tracta d'una creació literària com de pintura, escultura o qualsevol altra de les arts plàstiques. Així, si l'obra estudiada és pictòrica, hom tracta d'establir quan es va pintar, en quina data va néixer el seu autor i altres referències temporals.

Tot això està molt bé. L'interès pel coneixement de l'art comporta aquesta definició cronològica com també d'altres aspectes relatius a l'obra d'Art, tals com les seves característiques formals, els materials emprats, la ideologia del seu autor, les escoles artístiques on aquest es va formar, les influències que va rebre del seu entorn físic, cultural, humà, o per educació. Amb tota aquesta informació i el coneixement de la història de l'Art, el crític, estudiós o expert pot emetre finalment un *veredict*e en el qual es qualifiqui i classifiqui l'obra d'Art o el seu autor. Podrà establir per exemple si es tracta d'una obra del Renaixement italià, si és una obra mestra, si es va fer en el Quattrocento o en el Cinquecento, si és del Leonardo da Vinci o d'un dels seus deixebles o si és tant sols una còpia molt més moderna.

Malgrat tot el que s'ha dit fins ara, hi ha una de les Belles Arts, concepte molt clàssic que agrupa les diferents formes de l'Art, que resulta molt més difícil de classificar tant temporalment com estilísticament; es tracta de l'Arquitectura i per tant de les obres

d'Arquitectura, és a dir els edificis construïts.

Pensem-hi una mica. Quina és la data de construcció d'un edifici? La del dia que es comença a excavar el terreny per fonamentar-lo? El dia que el Promotor fa entrega dels diners necessaris per finançar-lo o el dia en què aquest Promotor l'inaugura solemnement davant de

les autoritats? També podríem pensar que si aquest edifici ha sofert alguna destrossa greu, sigui per la causa que sigui, i ha estat restaurat o reconstruït uns anys després de la primera inauguració, la seva data de construcció és la de la nova inauguració. I si la reconstrucció no es fa una sola vegada, sinó varies vegades perquè els atzars de la història el van aterrant o les modes arquitectòniques obliguen a la seva actualització, quina és la data important de la seva edificació?

Tot això parlant només de la seva classificació temporal. Si ara volguéssim referir-nos al seu encasellament en un estil arquitectònic concret, sorgirien noves dificultats o, almenys, altres variables que ens impedirien fer-ho d'una manera radical i gens dubtosa. Contemplem només el cas tan repetit de les nostres esglésies cristianes que han servit i serveixen com a lloc de culte i reunió dels fidels des de fa mil anys o més, que han sofert destrosses intencionades o imprevistes per guerres o fenòmens naturals, i que han sigut refetes moltes vegades al llarg de la seva història. Com classificar-les de manera taxativa i indubtable? Pel seu aspecte exterior, per la decoració interior, pel nom del seu promotor, pel criteri acadèmic de l'autoritat del moment... o per les tendències i gustos de l'expert classificador?

Fins aquí volia arribar i, ja que hi sóc, poder justificar el títol que encapçala aquest escrit.

LA BELLESA DE LA INDEFINICIÓ

Jaume Moya i Plana

LA BELLESA DE LA INDEFINICIÓ

Em consta que hi ha una gran quantitat d'edificis, existents o no, que han tingut una vida relativament curta o poc accidentada des del seu origen a la seva destrucció definitiva o a l'actualitat, i que per tant no presenten dubtes quant a la seva classificació estilística. Per exemple, difícilment se li plantejarien dubtes a un estudiós per classificar la Seu de Manresa com a un edifici d'estil gòtic, o a l'Alhambra de Granada com a edifici d'estil àrab andalusí.

La cosa no és tan clara quan intentem estudiar un edifici alt medieval, situat en un territori de *marca*, és a dir de frontera entre moros i cristians, sense documents escrits relatius a la identitat dels seus fundadors i que ha sofert innombrables reformes i reconstruccions, presentant elements constructius visigòtics, mossàrabs, romànics, gòtics, barrocs i eclèctics. I encara més si l'edifici en qüestió ha tingut diversos usos, com per exemple ha servit de monestir, castell, mesquita, palau, catedral, caserna i sala d'exposicions. Penso per exemple en la Seu Vella de Lleida, i em confesso incapaç de classificar-la amb un mínim de rigor científic; però, malgrat això,... algú serà tan agosarat de dir que es tracta d'un edifici monstruós, desproporcionat, antiestètic o qualsevol altre desqualificatiu semblant? Ja sé que es diu que sobre gustos no hi ha res escrit, però jo tenia un professor que em deia que això no és veritat, que hi ha molt d'escrit sobre gustos però el que ho afirma és que no ho ha llegit.

Finalment i a manera de conclusions, voldria deixar escrites unes consideracions personals que no tenen altra finalitat que la d'ajudar a entendre el sentit de la contemplació de l'Art, o que almenys a mi sí que m'ajuden:

a) La bellesa de l'obra d'Arquitectura o d'Art en general no radica en la seva classificació

temporal o estilística, sinó en el missatge que a cada persona que la contempla li envia.

b) Aquest missatge es fa entenedor quan hom tracta d'entendre'l amb el cor, a més de l'anàlisi que en faci amb el cervell.

c) No oblidar que en el procés de creació de l'obra arquitectònica hi han intervingut moltes persones diferents que han sumat els seus esforços per obtenir el resultat final. No pot doncs atribuir-se la seva autoria a un sol personatge important, sigui el seu Arquitecte, Promotor o Fundador, sinó a un col·lectiu humà i generalment anònim que mereix igualment el nostre reconeixement.

d) Cal obrir la nostra ment i el nostre cor davant el fet arquitectònic i artístic en general, i fugir de conceptes estrets que quadriculen i encasellen la nostra capacitat sensorial, donant importància a la bellesa per damunt de conceptes acadèmics i limitatius.

CRÒNICA D'ACTIVITATS

Sant Benet de Bages

18.11.06

Fotografies de Josep Llobet

El Curs de Cultura Medieval d'aquest any va ser dedicat al monestir de Sant Benet de Bages. Va comptar amb les conferències d'Oriol Jonqueras (19 d'octubre de 2006 - *Catalunya a l'època de la fundació del monestir de Sant Benet de Bages*), Francesca Espanyol (6 de novembre - *Espais de la vida monacal al monestir de Sant Benet de Bages*), Llorenç Ferrer (9 de novembre - *D'on provenen els recursos que van permetre construir Sant Benet de Bages?*), els arqueòlegs d'Arqueociència Eduard Sánchez i Goretti Vila (16 de novembre - *L'arqueologia de Sant Benet de Bages*) i Anna Orriols (20 de novembre - *Els benedictins en imatges. Monjos i monestirs*).

El curs va comptar també amb un concert de música medieval, interpretat pel grup A Chantar (23 de novembre) i amb una visita al monestir de Sant Benet de Bages, amb el guiatge dels arquitectes responsables de la seva restauració: Josep Maria Esquiús i Francesc Xavier Asarta (18 de novembre). Les següents imatges reflecteixen instants d'aquesta visita amb els guies excepcionals amb què es va comptar.

Des d'Amics de l'Art Romànic del Bages agraïm la bona predisposició i el suport de Caixa Manresa, per poder celebrar el Curs de Cultura Medieval del 25è aniversari.

L'ARNÈS DEL CAVALLER. SEGLES XII - XV

Entre les armes ofensives encara excel·lien l'espasa i la llança, a la banderola de la qual, quan en duïa, hi podia figurar el mateix emblema que apareixia pintat en l'escut.

Cap a finals de segle es produïren un seguit de canvis que afectaren globalment l'arnès del cavaller. Aquesta reordenació de l'armament és la que s'imposarà i es generalitzarà al llarg del segle XIII.

Cavaller normand (segle XII)

Es protegeix amb un ausberg i amb una túnica enconxada interposada entre la malla i una llarga gonella. El cap és cobert amb un elm cònic punxegut i proveït de nasal. Cal destacar el fet de dur una caputxa de cuir o de tela gruixuda en comptes de la de malla. Va armat amb una espasa i es defensa amb un escut semblant al d'ametlla, que va pintat amb els mateixos colors de l'elm, alhora que és reforçat amb barnilles metàl·liques disposades en forma de carboncle.

Pegaso Models (Itàlia). Figura modelada per Luca Marchetti i pintada per Paco Ariza.

Segle XIII

Des de finals del segle XII i durant bona part del segle XIII l'equipament del cavaller constava normalment d'una camisa, damunt la qual es col·locava una mena de túnica anomenada gonella, que es recobria amb l'ausberg o gonió (1) que també protegia els braços i, fins tot, les mans mitjançant uns guants de malla, però amb el palmell de la mà cobert normalment de cuir. L'ausberg es perllongava superiorment en forma de caputxa que protegia el cap, la nuca, el coll i el mentó. Aquesta part de l'ausberg es podia substituir per una peça independent anomenada capmall que complia les mateixes funcions, alhora que protegia part del pit. Sovint, per tal d'evitar el frec de la malla que cobria el cap, es duïa una còfia o gorra de roba que podia ésser enconxada. Les cames, per la seva part, anaven cobertes amb calces de malla. El darrer element amb què es vestia el cavaller era el perpunt o la sobrevesta. El perpunt era una peça de roba enconxada i repuntejada que es podia reforçar amb aplics metàl·lics que alhora servien d'ornament, mentre que la sobrevesta era una túnica lleugera sovint ornada amb senyals heràldics. De vegades, damunt la gonella i sota l'ausberg, es duïa una túnica embuetada a manera de perpunt; en aquest cas la darrera peça que recobria el cos era la sobrevesta. Pel que fa als cavallers catalans, tal com es desprèn de les pintures murals de la casa Berenguer d'Aguilar del carrer Montcada de Barcelona (darrer terç del segle XIII), fa suposar que sota el perpunt duïen una sobrevesta, ja que les mànigues on hi ha senyals heràldics sembla

(1) El mot gonió aparegué al segle XIII substituint en part el d'ausberg, que es mantingué fins al segle XV. La convivència d'aquests dos mots es reflecteix en dues de les Grans Cròniques redactades al segle XIII. Concretament en la de Jaume I apareix el mot gonió, mentre que en la de Bernat Desclot hi trobem el d'ausberg. A partir del segle XIV s'imposà en gran part el de cota de malla o de malles.

L'ARNÈS DEL CAVALLER. SEGLES XII - XV

que es desvinculen del perpunt. De tota manera, tampoc no queda prou clar, perquè també podrien ésser les mànigues del perpunt que, en cas de dur-ne, eren amples i curtes.

Durant el segle XIII aparegué l'elm cilíndric, anoment de bóta o de tonell, que recobria totalment la testa. Reposava sobre les espatlles i es duia sota una cofa de tela enconxada col·locada damunt la malla, normalment envoltada per una anella per tal que el casc restés ben fixat. La protecció que ofería era excel·lent, però, per altra banda, era molt feixuc i reduïa notablement la visibilitat; per això, sobretot a Catalunya, es van utilitzar més la cervellera i el capell de ferro, mena de casc amb què va cofat un cavaller esculpit a la porta de Sant Iu de la catedral de Barcelona (vers el 1300).

Com a elements defensius també es començaren a utilitzar genolleres de roba enconxada o de cuir, o una combinació d'ambdós materials, que també es podien estendre a les espatlles i a la part superior dels braços.

L'augment defensiu de l'arnès propicià que l'escut reduís la seva llargada adoptant normalment la forma ogival, bé que també n'hi havia que tenien la punta arrodonida. A partir d'aquest moment, ja era un fet habitual ornar-los amb els senyals heràldics dels seus propietaris.

Segle XIV

A principis del segle XIV començaren a aparèixer les llaunes o plaques metàl·liques per tal de protegir el llocs més febles i vulnerables, com les aixelles, els colzes i els genolls, que foren coberts amb vairescuts, colzeres i genolleres. Poc després també s'usaren guardabraços, amambraços i gamberes, que eren semita-

bulars; per tant, de primer moment, només cobrien les parts externes. A partir de la segona meitat d'aquest segle l'ús de les plaques metàl·liques anà en augment i cada vegada foren més nombroses les parts del cos que restaven resguardades. En aquest cas, les que defensaven el braços i les cames adoptaren forma tubular, oferint una defensa total als membres que protegien. Així, els braços foren revestits amb guardabraços, colzeres, amambraços, manyopes i guantellets, mentre que les cames eren salvaguardades amb cuixeres, genolleres, gamberes i sabatons als peus.

En definitiva, s'havia iniciat el procés que conduiria a l'armadura completa, anomenada pel francès *harnois blanc* (arnès blanc) pel fet que, a diferència del color fosc de la malla, les plaques que l'integraven, fossin d'acer o de ferro, tenien un to clar a causa del brunyit del metall.

D'altra banda, també aparegué la peça, una mena de cuirassa metàl·lica col·locada al pit entre la cota de malles i la túnica externa que, des de mitjan segle XIV, solia ésser un jaqué, disposat a manera de cota d'armes, que era una peça més curta que el perpunt o la sobrevesta, embellida amb els senyals heràldics del cavaller que la duia. Sota la cota de malles es solia portar un jupó o gipó, que era una túnica de tela enconxada que també es podia dur sobre la malla. La peça, al mateix temps, permetia la fixació d'unes anelles per lligar-hi unes cadenetes on es podien subjectar l'espasa, la daga i, fins i tot, l'elm. A més a més, també s'hi podia fixar el rest, ganxo que servia per al suport de la llança. En aquest cas, cal dir que Francesc Eiximenis, l'any 1385, ja en va fer esment, fet que evidencia que aquest giny ja fou utilitzat des de bon començament pels cavallers catalans.

L'ARNÈS DEL CAVALLER. SEGLES XII - XV

Arribats en aquest punt, només hem d'afegir que l'abillament del cavaller durant aquest període esdevingué molt luxós i sumptuós, ja que, a més dels senyals heràldics, sempre visibles, s'hi podia afegir el gran elm sobre el qual encara destacava la cimera, feta de cartró o de pergamí, on ressaltaven figures d'animals (dracs, lleons, peixos...), plomes (sovint de paó), senyals heràldics i tota mena de símbols. La cimera fou molt utilitzada pels cavallers alemanys, que en duïen de molt pomposes, tal com es pot veure en el còdex Manesse, Biblioteca d'Heidelberg (vers el 1400).

Aquesta ostentació de l'arnès es fa patent en la tomba d'Eduard Plantagenet, príncep de Gal·les, anomenat el Príncep Negre, que es conserva a la capella de la Trinitat de la catedral de Canterbury (1380). Al costat del sepulcre, a més a més, s'exhibeix part del seu arnès: l'escut d'armes, el gran elm amb cimera i el jaqué o cota d'armes.

El gran elm es mantingué durant aquest període, bé que sovint fou substituït pel bacinet, que podia dur una visera articulada per protegir el rostre. Aquesta mena de casc era força lleuger i sense la visera gaudia de gran visibilitat; a més, si calia, s'hi podia col·locar el feixuc elm de tonell. Fent referència al gran elm o de tonell, cal dir que la calba plana que mostrava inicialment a mesura que passà el temps s'elevà i s'arrodoní, amb la qual cosa era més fàcil desviar els cops assestats per l'espa o la destal.

Durant aquest segle i el següent a les armes ofensives utilitzades fins ara (espasa, llança, destal i maça) s'hi afegiren, entre altres, la daga, l'atxa, apareguda a finals del segle XIV i molt usada durant els segles XV i XVI, i el martell d'armes.

També cal afegir que els cavalls des del segle XIII gaudiren en tot moment de protecció mitjançant llorigues i altres encobertats de tela gruixuda o de cuir. Durant aquest segle, en consonància amb el ric abillament de la noblesa, foren protegits totalment amb cobertes on figuraven els mateixos senyals heràldics que ostentava el cavaller. D'altra banda, també es podien sobreprotegir amb peces metàl·liques, especialment testeres, capçanes i collars.

Segle xv

Durant aquest segle l'arnès blanc, complit o a la manera francesa, assolí el seu total desenvolupament. De tota manera, la seva aparició, com a culminació de l'ús progressiu de plaques metàl·liques, cal fixar-la cap a finals del segle anterior. Sense anar més lluny, aquest fet es fa evident en el retaule del Sant Esperit, obra de Pere Serra (1393-1394), conservat a la basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa. Dins el conjunt del políptic, hi ha dues taules corresponents als episodis de la Crucifixió i de la Resurrecció, on apareixen cavallers que duen armadura completa. En el cas de la Crucifixió es tracta del centurió que presideix l'execució, mentre que en el de la Resurrecció els qui van abillats amb arnès complet són dos guardes del Sant Sepulcre.

Sigui com sigui, amb la generalització de l'arnès blanc el cos del cavaller restà totalment resguardat *de cap a peus* amb peces metàl·liques, tret d'alguns llocs que es mostraven indefensos. En aquest cas, la cobertura es feia amb peces de malla anomenades gossets.

A part de les peces que cobrien els braços i les cames a què ja hem fet referència i que foren les primeres que s'utilitzaren, cal fer esment

L'ARNÈS DEL CAVALLER. SEGLES XII - XV

de l'espatllàs, la cuirassa (peto i dorsal), la pancera, el faldatge i l'escarsella. Tot el conjunt de peces que formen l'arnès blanc, unides amb xarneres, corretges i sivelles, solien pesar entre 20 i 30 quilograms.

Sota l'armadura es duia una cota de malles curta o bé un jupó proveït de tires de cuir i fragments de malla cosida per tal de protegir els petits espais que restaven al descobert. Les cames anaven cobertes amb calces de malla, teixit que també es podia estendre al cap i al coll.

Com és de suposar, hi havia diverses tipologies d'armadures, diferenciades per les diverses menes d'elm, però sobretot pel seu lloc d'origen. Els centres més importants de producció foren, entre altres, les ciutats d'Ausburg,

Nuremberg, París i Milà.

Les més vistents eren les que mostraven cisel·lats i gravats, les quals pregonaven la riquesa i la noblesa dels qui les posseïen. Per comprovar-ho, només cal visitar l'Armeria reial de Madrid.

Pel que fa al casc, cal dir que cap a l'any 1420 el gran elm i el bacinet foren substituïts, en part, per l'elmet, que cobria tota la testa, i per la celada, que es complementava amb una visera i una bavera. També aparegueren altres cascs, com el barruer, que s'utilitzà a partir de finals del segle XIV, i la barreta, introduïda a principis del XV. En *Tirant lo Blanc* (1490) s'esmenta sovint el bacinet, fet que evidencia la continuïtat del seu ús durant aquest segle.

Thomas Beauchamp, comte de Warwick (1345-1401)

El seu arnès és un clar exponent de com s'abillaven els cavallers de l'alta noblesa a partir de la segona meitat del segle XIV. El comte va cofat amb un bacinet col·locat sobre el capmell, i els braços i les cames són protegits totalment amb peces metàl·liques, amb vairescuts als colzes. Vesteix un jaqué ornat amb el seu blasó. L'espasa i la daga pengen d'un cinturó ricament llaurat.

Verlinden Productions. USA. Figura pintada per Aleix Pratdepadua

CRÒNICA D'ACTIVITATS

El Comtat d'Urgell. La Segarra

29.10.06

Maria Mercè Matas i Cuspinera

El passat 29 d'octubre vam reunir-nos una seixantena de persones per fer una excursió matinal per les antigues possessions del Comtat d'Urgell a La Segarra. Sortint de Torà, punt de trobada, vàrem visitar Lloberola, Talteüll i Les Sitges, tot acabant a Florejacs. Preparada i guiada per en Jaume Moya i Matas, va tenir el recolzament de Jaume Moya i Plana a Talteüll, i Núria Magrans a Les Sitges.

A Lloberola, llogaret dins el municipi de Biosca, descobrírem les restes del castell, del qual només en resta part de la muralla nord i, especialment, una tant interessant com desconeguda torre. Del mur contemplàrem les cinc

filades de grans carreus units amb morter de bona qualitat; la seva orientació al nord permet aventurar que fou aixecat en època musulmana. La torre, possiblement aixecada sobre els fonaments d'una *mota* de fusta construïda per la primitiva comunitat de pagesos i camperols que colonitzaren el lloc al segle IX, és de planta trapezial i ens mostra les dues fases constructives ben diferenciades. La part interior, tot i que devia ser més alta en origen, s'alça 6 metres sobre el turó petri. Fou aixecada amb la tècnica de l'encofrat, i prova visible d'això són els traus destinats a les bigues de la bastida i les bigues de fusta originals encastades dins el gruix del mur als nivells de canvi

Lloberola

CRÒNICA D'ACTIVITATS

Lloberola

de bloc, elements tots ells que permeten datar la torre al segle X. També és visible el folre que va recobrir exteriorment les estructures primitives al segle XI, reforçant-los i fent créixer la torre 2 metres d'alt i 120 cm de gruix. Els angles externs d'aquest folre arrodoniren les cantonades, constituint un particular exemple de transició des d'una torre primitiva de planta quadrangular, de tradició romana, cap a les torres de formes curvilínies habituals al segle XI. L'eliminació dels angles morts gràcies a aquest arrodoniment facilità la defensa del lloc. Poguérem veure també uns sarcòfags gòtics de la família Sacirera i unes esteles medievals situats al proper cementiri.

Des de Lloberola, ens desplaçarem direcció sud, seguint les passes de la conquesta dels comtes d'Urgell cap a l'altra riba del riu Llobregós. Tot i que, en cotxe, trigarem deu minuts, vàrem tenir molt present que els comtes trigaren més d'un segle en superar aquest pas.

Al punt més alt de Talteüll, poblet dins el municipi de Massoteres, trobàrem les restes de la coneguda com *torre dels moros*, fortalesa de finals del segle XI. De planta ja circular, tenia l'interior dividit en tres pisos separats per cúpules o trespols de bigues de fusta. La cambra inferior és l'única que aquí es conserva, colgada de terra i amb una alçada de 5

metres. En ella es guardaven queviures o s'emprava com a cisterna. Al primer pis es situava la cambra principal i l'únic accés a la mateixa; es va conservar fins al segle XIX, quan s'esberlà pel mig i, en pocs anys, s'enfonsà en dues meitats. Els amples murs conservats ens diuen que estem en ple segle XI: el típic parament combina pedres més allargades amb d'altres posades de través lligant amb el reompliment intern del mur en seqüència força regular. S'alçaven aixecant dues parets de pedra tallada i lligada amb bon morter de calç i sorra que en definien l'amplada; l'espai entre ambdós murs s'omplia amb pedra sense desbastar i el mateix morter.

Al costat del castell, apreciàrem el forn comú del poble, que ens va servir de pretext per parlar de la importància del blat i el pa en la vida i l'economia en època feudal i, especialment, en el desenvolupament de La Segarra en època baixmedieval.

La principal atracció de Talteüll, no gensmenys, és l'església de Sant Pere, consagrada l'any 1077 i que segueix les línies del romànic llombard. Té una especial característica que la fa excepcional i enigmàtica alhora: la seva planta està formada per dues naus paral·leles, pràcticament bessones, cobertes de voltes de

Lloberola

CRÒNICA D'ACTIVITATS

canó semicirculars i capçades amb dos arcs semicirculars.

Des d'allí avançarem pocs quilòmetres al sud-est –i un segle i mig en la història– fins a Les Sitges, poblet deshabitat presidit per un castell medieval, dins el municipi de Torrefeta i Florejacs. Allí, els propietaris del castell, que havien tingut la cortesia d'obrir-lo expressament per al nostre grup, ens varen rebre a la sala noble amb una copeta de cava.

La senzillesa de formes, recinte murallat de planta rectangular, amb una imponent i elegant torre al centre, ens permeté analitzar el monument des de l'interior i l'exterior. Un cop d'ull a la història ens remuntà al cabdill Arnau Mir de Tost, protagonista de la conquesta als musulmans d'aquestes terres de la Marca, descendents del qual encara ensenyoreixen el lloc. Tot i el seu origen, al segle XI, la major part del castell actual és del segle XIV i des d'aleshores té una funció més de residència del senyor feudal que de castell defensiu enfront invasions i atacs.

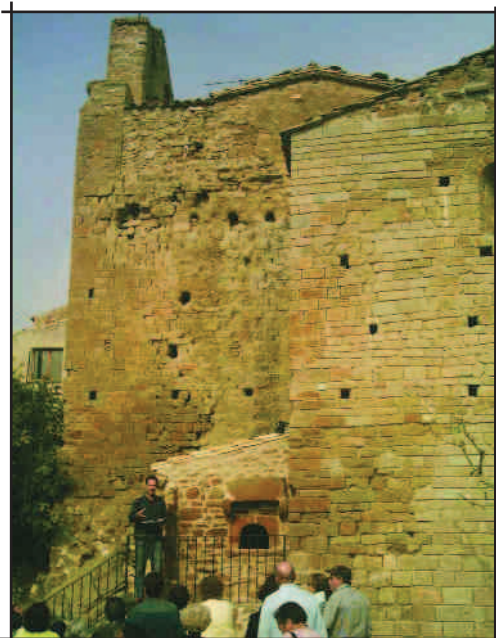
La torre, datable al segle XIII, té actualment 20 metres d'alçada. Els més agosarats varen atrevir-s'hi a pujar, per descobrir que és una de les talaies més imponents de la comarca.

Els elements arquitectònics que trobem a Les Sitges ens varen permetre entendre el doble caràcter d'aquest castell-palau gòtic, fortalesa guerrera i dominant per l'exterior (marlets, talussos, sageteres, matacans...), i residència aristocràtica i eix del domini del senyor feudal a l'interior (sala noble, finestral renaixentistes, festejadors, cellers, tàvega...).

Vàrem finalitzar l'excursió amb un generós àpat a base de productes de la terra al restaurant La Redolta, de Florejacs, i amb el visionat

de l'audiovisual *La Segarra, Terra de Castells*.

La jornada ens ha permès descobrir uns emplaçaments segarrencs tan desconeguts com interessants i, alhora, ens ha obert les portes d'una comarca que, a més d'aquests, té altres tresors històrics interessantíssims, molts d'ells desconeguts i encara per estudiar. Esperem que hagueu gaudit de la visita tant com nosaltres. Potser en una altra ocasió coneixerem la torre preromànica de Vallferosa, el castell-palau de Les Oluges, la vila closa de Montfalcó Murallat, els castells del comtat d'Urgell sobre la riba del Sió a Les Pallargues, Concabella, L'Aranyó, Montcortés o Ratera, les fortaleses del comtat de Manresa a Sant Ramon o Mejanell i les del comtat de Berga a Malgrat o Castellmeià, els castells dels ordes militars a Granyena, L'Ametlla o Montoliu, la rotunda romànica de Sant Pere el Gros...

Castell de Talteüll

PROPERES ACTIVITATS

Actes de Nadal - 17 i 24 de desembre

DINAR DEL SOCI

Diumenge
17 de desembre
de 2006

Horari:
14.00 h

Lloc:
Hotel Pere III (Manresa)

MISSA DEL GALL

Diumenge
24 de desembre
de 2006

Horari:
24.00 h

Lloc:
Església de Mare de Déu
del Grauet -també coneguda com a Santa Maria de la Maçana o Santa Maria del Grauet-
(Aguilar de Segarra)

Exposició - del 8 de febrer a l'11 de març

EXPOSICIÓ AL MUSEU COMARCAL

CÀTARS
I TROBADORS
OCCITÀNIA I CATALUNYA: RENAIXENÇA
I FUTUR

Dates:
8 de febrer - 11 de març

Dins el marc de les
Festes de la Llum i la
Fira de l'Aixada.

Assemblea - 1a quinzena de març

ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA

Durant la primera quinzena de març es desenvoluparà l'Assemblea General Ordinària de l'entitat.

Properament es trametrà la convocatòria formal.

OBERTA A TOTHOM

Els interessats en col·laborar amb la junta d'Amics de l'Art Romànic del Bages us podeu posar en contacte amb qualsevol de les persones de l'actual junta.

LA FOTO INCÒGNITA ?

Continuem amb el nostre joc en referència a la fotografia de la portada.

De quin lloc es tracta?

No hi ha cap premi.
El joc servirà per conèixer més el nostre art.

Adreceu les vostres respostes a:

Amics de l'Art Romànic del Bages
Baixada de la Seu, 3 · 08241 Manresa
o bé al correu: aarb@manresa.org

La resposta del número anterior és

**Muralla de Pals
(Pals – Baix Empordà)**

Born, 6 - Manresa
Tel. 93 875 39 00
Fax 93 875 16 55

manresa@viatgesmasanes.com

Saclosa, 21. MANRESA. Tel. 93 872 79 98

márquez

Muralla del Carme, 10-12 - 08240 Manresa
Tel. 93 872 26 44 - Fax 93 872 15 49
www.e-marquez.com

donem suport a la Cultura, perquè és de Justícia

Equip Juridic

3·5
trespuncinc

advocats · procuradors · perits

Jaume Moya i Associats

Tel 93 451 55 34 - Fax 93 409 06 36

info@equipjuridic.com

www.equipjuridic.com

CITROËN
FUTURAUTO S.A.
CONCESSIONARI OFICIAL

Cra. de Vic s/n (Pujada Roja) - Manresa
Tel. 93 873 85 00

www.futurauto.citroen.es

